

Ministerstvo zemědělství České republiky
Výklad sekce vodního hospodářství

Čj.: 61823/2019-MZE-15120

Věc: Povinnosti vlastníků pozemků strpět na nich vodní dílo vybudované před účinností vodního zákona [k § 59a vodního zákona]

Dotaz:

Dotazy více subjektů a vodoprávních úřadů směřovaly k problematice povinnosti strpět vodní dílo vybudované před účinností vodního zákona na cizím pozemku podle § 59a vodního zákona, zejména ke vztahu této povinnosti a povinnosti strpět vodní dílo umístěné v korytě vodního toku podle § 50 písm. c) vodního zákona, posuzování okamžiku vybudování vodního díla a řešení náhrady za omezení vlastnického práva vlastníka pozemku.

Dále byly položeny následující konkrétní otázky:

Je nutné ke stavebním úpravám vodních děl vybudovaných před 1. lednem 2002 souhlas vlastníka pozemku?

Je možné nyní požadovat náhradu podle § 59a vodního zákona v případě vodních děl umístěných v korytech vodních toků vybudovaných před 1. lednem 2002, nebo byly nároky ke 2. lednu 2019 již promlčeny?

Výklad:

Ustanovení § 59a a § 50 písm. c) vodního zákona nemají mezi sebou vztah speciality, ale uplatní se zásada posteriority. Obě dvě se shodně vztahují na vodní díla vybudovaná před 1. lednem 2002, tedy před účinností současného vodního zákona. Vybudováním vodního díla se rozumí jeho faktické zhotovení bez ohledu na okamžik udělení souhlasu s užíváním stavby (kolaudace).

Pokud se jedná o stavební úpravu vodního díla vybudovaného před 1. lednem 2002, není třeba souhlasu vlastníka pozemku se stavební úpravou. Souhlas vlastníka pozemku se stavební úpravou je nahrazen odkazem na ustanovení § 59a vodního zákona.

Ustanovení § 59a vodního zákona stanovilo novou tříletou promlčecí dobu pro nároky vlastníků pozemků, na nichž jsou umístěna cizí vodní díla vybudovaná před 1. lednem 2002, včetně vodních děl vybudovaných v korytech vodních toků, jejíž běh započal 2. ledna 2016.

Odůvodnění:

Podle § 59a zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů, „*vlastník pozemku je povinen strpět za náhradu na svém pozemku vodní dílo vybudované před 1. lednem 2002 a jeho užívání*“.

Ustanovení § 59a a § 50 písm. c) vodního zákona nemají vzájemně vztah speciality, ani jedno z nich není vůči druhému speciální, neboť obě ustanovení upravují stejným způsobem stejný druh právních vztahů [pouze § 59a vodního zákona dopadá jak na vodní

díla v korytech vodních toků, na něž se výslovně vztahuje § 50 písm. c), tak na vodní díla mimo koryta vodních toků (na něž aplikaci § 50 písm. c) dovodila soudní praxe)]. Proto se mezi nimi uplatní zásada posteriority (*lex posterior derogat priori*), tedy že pozdější zákon nahrazuje zákon dřívější, v tomto případě se pozdější pravidlo použije na místě pravidla dřívějšího. To tedy znamená, že povinnost strpět obsažená v § 59a vodního zákona v sobě zahrnuje i již dříve stanovenou povinnost strpět vodní díla v korytech vodních toků podle § 50 písm. c) vodního zákona.

Účelem obou zmíněných ustanovení [§ 50 písm. c) a § 59a vodního zákona] je veřejnoprávní ochrana vybudovaných vodních děl z důvodu jejich veřejně prospěšného vodohospodářského významu. Ustanovení § 50 písm. c) vodního zákona má charakter spíše tzv. veřejnoprávního omezení vlastnického práva vyplývající z čl. 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, naproti tomu § 59a reflektuje spíše omezení podle čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod (viz rovněž HORÁČEK, Z., KRÁL, M., STRNAD, Z., VYTEJČKOVÁ, V. *Vodní zákon: s aktualizovaným podrobným komentářem po roce účinnosti nového občanského zákoníku k 15. 3. 2015*. Praha: Soudy, 2011, s. 153). V obou ustanoveních jsou však přítomny obě složky omezení vlastnického práva, přičemž rozdíl mezi oběma složkami spočívá v tom, že omezení podle odst. 3 je vlastní každému vlastnickému právu a nenáleží za něj náhrada. Z výše uvedené duální povahy obou ustanovení pak vyplývá, že bylo možné se domáhat náhrady za toto omezení již podle § 50 písm. c) vodního zákona, případně dokonce již jen podle samotné Listiny základních práv a svobod.

Jelikož se nadále jeví účelným zákonem stanovit, aby vlastníci pozemků vodní díla v korytech vodního toku, která mají povětšinou charakter veřejně prospěšných staveb, neodstraňovali (respektive nebylo by vhodné zrušením tohoto ustanovení naznačit opak), má stále ustanovení § 50 písm. c) vodního zákona svůj význam, a nejedná se tak o ustanovení obsoletní.

Obě dvě ustanovení se, jak je v nich výslovně uvedeno, shodně vztahují na vodní díla vybudovaná před 1. lednem 2002, tedy před účinností současného vodního zákona. Ustanovení § 59a s ohledem na skutečnost, že bylo do vodního zákona vloženo novelou provedenou jiným zákonem, muselo obsahovat konkrétně stanovené datum, nemohla tak být použita doslovně shodná formulace jako v § 50 písm. c) vodního zákona. Vybudováním vodního díla se rozumí jeho faktické zhotovení, bez ohledu na okamžik udělení souhlasu s užíváním stavby (kolaudace). Za takové vodní dílo lze rovněž považovat vodní dílo, jehož stavba byla před účinností vodního zákona realizována alespoň natolik, aby bylo možné seznat rozsah a způsob omezení vlastnických práv k pozemku - viz výklad č. 13.

Stavební úpravou se dle § 2 odst. 5 písm. c) zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, rozumí změna dokončené stavby, při které se zachovává vnější půdorysné i výškové ohraničení stavby. Takovou stavební úpravou může být např. výměna kanalizačního potrubí v původní trase, ve které byla kanalizace vybudována, v totožném půdorysném profilu, čímž samozřejmě nejsou dotčeny povinnosti stavebníka podle jiných právních předpisů (zde § 7 odst. 4 zákona o vodovodech a kanalizacích).

Stavební úpravou, která podle praktické aplikace stavebního zákona souhlas vlastníka pozemku, na němž je umístěna, zpravidla, vyžaduje, tedy nedochází k novým nárokům stavby na pozemek, na němž je stavba umístěna, ani k jeho změnám. Proto není třeba dalšího souhlasu vlastníka pozemku, jenž je povinen strpět užívání vodního díla. A naopak, pokud by změnou stavby došlo ke zvětšení rozsahu, či charakteru vodního díla, v jehož

důsledku by se zvýšilo zatížení vlastnického práva, je třeba získat řádný souhlas vlastníka pozemku, nepostačí dosavadní práva z § 59a vodního zákona.

Pro vodní díla, která jsou z hlediska soukromého práva samostatnou věcí, zakládá § 59a vodního zákona, stejně jako § 50 písm. c) téhož zákona, zákonné věcné břemeno (viz např. usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1911/16) spočívající v povinnosti vlastníka pozemku strpět na svém pozemku vodní dílo vybudované před 1. lednem 2002 a jeho užívání. Vlastník pozemku je však povinen strpět i ostatní vodní díla, ovšem taková povinnost již nemá charakter věcného břemene. Souhlas vlastníka pozemku se stavební úpravou není třeba [jak předpokládá rovněž § 184a odst. 1 stavebního zákona, podle něhož „*není-li žadatel vlastníkem pozemku nebo stavby a není-li oprávněn ze služebnosti (služebností je třeba rozumět též zákonné věcné břemeno) nebo z práva stavby požadovaný stavební záměr nebo opatření uskutečnit, dokládá souhlas vlastníka pozemku nebo stavby*“].

Přechodné ustanovení čl. LV zákona č. 303/2013 Sb., které stejně jako samotný § 59a vodního zákona, jež byl tímto zákonem do vodního zákona vložen, nabylo účinnosti 1. ledna 2014, stanoví, že „*nedojde-li mezi vlastníkem pozemku a vlastníkem vodního díla k dohodě o náhradě za užívání pozemku podle § 59a zákona č. 254/2001 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, do 24 měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, rozhodne na návrh vlastníka pozemku nebo vodního díla o výši náhrady soud.*“ Námitka promlčení mohla být úspěšně uplatněna proti nároku na náhradu za strpění vodního díla vybudovaného před 1. lednem 2002 a jeho užívání uplatněnému 3. ledna 2019 a později, pokud nedošlo mezi vlastníkem vodního díla a vlastníkem pozemku k uzavření dohody o prodloužení této lhůty nebo o jednání o tomto nároku.

Bez ohledu na možné předchozí promlčení nároku v případech pozemků a vodních děl v korytech vodních toků, přijetím § 59a vodního zákona byla stanovena nová promlčecí doba pro nároky vlastníků pozemků vůči vlastníkům vodních děl, jejíž běh započal 2. ledna 2016. Z důvodu pozdějšího přijetí § 59a vodního zákona bylo tak možné na základě právního pravidla „*lex posterior derogat priori*“ nárokovat náhradu s odkazem na toto zákonné ustanovení.

Uvedenému závěru odpovídá i znění přechodného ustanovení obsaženého v čl. LV zákona č. 303/2013 Sb., které žádným způsobem nerozlišuje a nevylučuje některé kategorie vlastníků pozemků, tedy se vztahuje i na vlastníky pozemků s koryty vodních toků.

V opačném případě by byl § 59a vodního zákona neaplikovatelný, protože by již byly všechny nároky vlastníků pozemků zatížených vodními díly na náhradu za omezení (jednou) promlčeny, když mohly být uplatněny obvykle ve třech letech po vybudování vodního díla, případně nejpozději od přijetí Listiny základních práv a svobod.

Zákonodárce stanovil novou promlčecí dobu pro všechny nároky s ohledem na jejich povahu náhrady za omezení (jinak nepromlčitelného) vlastnického práva a rovněž zohlednil dosud nejednoznačné, či dokonce sporné plynutí promlčecí doby podle předchozí právní úpravy. Jejím uplynutím včetně dvouleté lhůty na uzavření dohody tak již není sporu o tom, že došlo k promlčení nároku na náhradu za omezení vlastnického práva.

Pro úplnost je vhodné poznamenat, že v případech, kdy byla náhrada za omezení vlastnického práva poskytnuta podle § 50 písm. c) vodního zákona, případně podle jiného právního předpisu, nevzniká právo na náhradu podle § 59a vodního zákona, neboť omezení vlastníka pozemku bylo již kompenzováno. Náhrada za omezení vlastnického práva má povahu jednorázového plnění (viz např. již citované usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1911/16), vztahuje se z hlediska výchozí ceny či pachtovného/nájemného

k předmětnému pozemku, nikoliv k vodnímu dílu (viz nález Ústavního soudu sp. zn. I ÚS 622/07) a v soudním řízení se jedná o otázku právní, určení výše náhrady tak nemůže být svěřeno znalci (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 28 Cdo 5820/2016). Nelze-li se dohodnout nebo věc posoudit jinak, je možné využít úpravy stanovení výše náhrady za zřízení věcného břemene podle § 16b zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku, ve znění pozdějších předpisů, přičemž je třeba přihlídnout ke skutečnému rozsahu omezení a zvážit i další okolnosti (např. prospěch vlastníka pozemku z existence vodního díla).

V Praze dne 25. listopadu 2019

Ing. Aleš Kendík
náměstek pro řízení sekce vodního hospodářství